GUNNAR KNUDSEN

23. MARTS 1886—15. SEPTEMBER 1952

Altfor tidligt er Danske Studiers mangeårige redaktør, kontorchef i Stednavneudvalget Gunnar Knudsen gået bort. Ingen, der havde den glæde at være sammen med ham ved den internationale stednavnekongres i Uppsala og ved Dansk historisk Fællesforenings årsmøde i Ribe i august 1952, kunne ane, at han så brat skulle rives bort fra sit arbejde. Han døde den 15. september 1952, kun 66 år gammel, og selv om han ikke var nogen robust mand, kunne man dog vanskeligt forsone sig med den tanke, at han ikke skulle fortsætte sit arbejde mange år endnu, bl. a. som chefredaktør af Traps Danmark.

Han var født i Landsgrav ved Slagelse den 23. marts 1886. Faderen, Hans Knudsen, var en meget kendt havebrugsmand, mangeårig formand i de tre sydvestsjællandske landboforeningers planteavlsudvalg, amtskredsformand i Østifternes Haveselskab, og skrev ofte i fag- og dagspressen om forskellige økonomiske spørgsmål, særlig kartoffeldyrkning. Sammen med moderen, Hanne Knudsen, der blev landskendt for sine bøger om havesager, frugt og syltning, ledede faderen fra 1898 til sin død kursus i landbrug og havebrug. Moderen, en klog og statelig, smuk kone, som Gunnar Knudsen lignede meget i det ydre, døde først i 1943, og hos naboen Niels Frandsen traf Gunnar Knudsen de to begavede sønner, den nuværende medicinaldirektør Johannes Frandsen, og den nylig afdøde professor i Århus, Ernst Frandsen.

1905 blev Knudsen student fra Sorø Akademi, og han skrev ofte i Soranerbladet, og ligeledes i Historisk Aarbog for Sorø amt, samtidig med at han var medlem af bestyrelsen for Historisk Samfund for Sorø amt.

1913 blev han cand. mag. med dansk, latin og engelsk, og jeg husker tydeligt fra mit rusår 1912—13 den smukke mand med det fine, blege ansigt, som sad på forreste række (»kandidatbænken«) hos professor Verner Dahlerup, der også var gammel soraner og i en årrække redak-

tør af Dania, Danske Studiers forgænger. Knudsen var afgjort en af Dahlerups yndlingselever, og muligvis var det igennem ham han i 1913 blev medhjælper og fra 1914 sekretær ved Stednavneudvalget. Her havde jeg den glæde at arbejde under ham allerede som student i 1914, da vi sad i et hjørne af det gamle Matrikulsarkiv. Vi boede begge i det nye Amagerbrokvarter, Knudsen i Svinget 26 og jeg Ved Amagerport 3, og jeg husker mangen livfuld passiar, når vi fulgtes ad hjem over Langebro og ad Amager Boulevard. Knudsen var da allerede igang med at ordne Stednavnekontorets topografiske samlinger, og jeg var begyndt på den langt beskednere opgave at ordne mine topografiske samlinger til Fjends herreds historie. Vi var enige om, at en tredeling af samlingerne var den eneste fornuftige, excerpter af de originale kilder ordnet kronologisk, en topografisk samling, ordnet efter herred, sogn og ejerlav, og et sted- og personregister dertil på sedler. Efter disse principper blev Stednavneudvalgets mønstergyldige samlinger til, da vi flyttede over i de første, lidt trange, lokaler i Tøjhusporten, hvor Knudsen blev chef for kontoret fra 1917.

Fra de 10 år jeg havde den daglige glæde at arbejde under ham, 1914—24, mindes jeg ham som en ualmindelig elskværdig chef, der med venlig, men alligevel fast og myndig hånd ledede os studenter i vort daglige arbejde. Ikke mindre måtte jeg beundre hans grundige og taktisk dygtige arbejde, da jeg fra 1943 selv blev medlem af Udvalget. Til arbejdet på alle fronter havde han fra naturen sjældne evner. Det har ikke altid været let at tilfredsstille de mænd med meget forskellige meninger, som havde sæde i Udvalget, eller de skiftende formænd, det skiftende personale, og de mange repræsentanter for den lokale befolkning. Men ved sin tilknytning til landbefolkningen fra sin barndom, og til de forskellige lokalhistorikere fra sin sekretærtid i Dansk historisk Fællesforening, havde Knudsen en sjælden evne til at tale med alle slags mennesker på den mest forekommende og elskværdige måde.

Fra 1914 var han redaktionssekretær, og fra 1916 til sin død redaktør af Danske Studier, hvor han selv debuterede som forfatter med en afhandling 1914 om Sydsjællandsk Navneskik ved Aar 1600, og i årenes løb har skrevet så mange udmærkede artikler med navnehistorisk indhold.

Fra 1919 var han redaktionssekretær og fra 1921 redaktør af 4. udgave af Traps Danmark, som han prægede om, og gav en ganske ny og forbedret skikkelse.

En særdeles brugbar og nyttig afhandling skrev han i Fortid og Nutid II (1919), De danske Matrikler og deres Benyttelse ved historiske Undersøgelser, en afhandling, som alle lokalhistorikere har haft glæde af, ligesom af den uundværlige Trap.

I Universitetsjubilæets danske Samfund, Danmarks Folkeminder, Udvalg for Folkemål, Historisk Samfund for Sorø Amt har han været bestyrelsesmedlem, og han har været medlem af det af Kommissionen for videnskabelige Undersøgelser i Grønland nedsatte Udvalg vedrørende Stednavne i Grønland fra 1931 og af Statsministeriets Udvalg vedrørende Stednavne paa Grønland 1949, af Personnavneudvalget 1948 og af Justitsministeriets Udvalg til Udarbejdelse af Forslag til ny Lovgivning om Personnavne 1952, samt af Folkeminderaadet 1952.

Blandt udenlandske institutioner har han været æresmedlem af English Place-Name Society 1923, arbejdende medlem af det kgl. Gustaf Adolfs Akademi i Uppsala 1933, i hvis årbog Saga och Sed flere af hans lødigste afhandlinger er udkommet. Han var medlem af den internationale Komité for Navneforskning i Louvain 1949, og af Fryske Akademy i Leeuwarden 1950.

Lokalhistorie, topografi, stednavne og personnavne har været hovedemner for hans forskning. Han var medudgiver af Danmarks gamle Personnavne fra 1929, af det topografiske værk Sydslesvig fra 1931, udgiver af den danske oversættelse af Resens Atlas fra 1932, medredaktør af det førende nordiske tidsskrift Namn och Bygd fra 1943. Hjemstavnen har han aldrig svigtet, men var medredaktør af Hjemstavnsbog for Sorø Amt fra 1945 og af Lokalhistorisk Håndbog fra 1947.

To gammeldanske håndskrifter har han ofret flere år af sit liv på at udgive: Mariager Legende-Haandskrift (1917—30) og Sydrak (1921—32).

3—4 festskrifter har han udgivet og redigeret: til Evald Tang Kristensen 1917, Vilhelm Andersen 1934 og Knud Fabricius 1945, samt Stednavneudvalget gennem 25 Aar (1935), hvori der bl. a. findes en fortegnelse over hans forskellige afhandlinger 1914—34, deriblandt den lødige artikel Stednavne i Salmonsens Leksikon (1927), og Stednavnene i Vikingebygderne (Saga og Sed 1932—34), samt den gode oversigt i Trap. I: Bebyggelse og Stednavne (1929).

Det er den samme nøgterne, forstandige indstilling til stoffet, som præger Gunnar Knudsens afhandlinger, f. eks. Baldersbrønde (Festskrift til Finnur Jónsson 1928), Bornholmske Navne paa -løse (Danske

Studier 1922), Udlejre (smst. 1922), Løt. Et Stednavn fra Vendsyssel (smst. 1923), Smanke, Ondaften, Amager, Provstens Hat — og andre Hatte, den samme ånd, som præger hans nære ven Jöran Sahlgrens arbejder, den store svenske stednavneforsker.

Det hører til mine kæreste minder, at jeg engang under forrige verdenskrig var indbudt til en hyggelig frokost hos Gunnar Knudsen, sammen med Jöran Sahlgren, Marius Kristensen og H. V. Clausen. Det var i den samme lejlighed i Svinget 26, hvor jeg siden selv kom til at bo 1924—29. Hvor var de forskellige, disse 4 stednavneforskere. Marius Kristensen og H. V. Clausen holdt på sakralnavne, mens Sahlgren og Gunnar Knudsen var mere nøgterne og skeptiske; men det var sikkert de sidstes syn på sagen, og krav på solidt bevisgrundlag, der var det rette.

Ganske i Sahlgrens ånd er Knudsens afhandling Pseudotheofore Stednavne i Namn och Bygd 1939 (hvor jeg selv i parentes bemærket bliver korrekset — med rette!), eller i Baldersbrønde (Festskrift til Finnur Jónsson 1928), og ligeså strengt og nøgternt er Knudsens bidrag Kultminne i Stadnamn. Danmark. i Nordisk Kultur XXVI (1942).

Indtil Kristian Halds bog Vore Stednavne (1950) udkom, var Gunnar Knudsens ypperlige oversigt i Nordisk Kultur V (1939) De danske Stednavne en af de forstandigste og mest nøgterne oversigter, vi havde.

Banebrydende var også Knudsens fortræffelige afhandling i Saga och Sed 1938, Skovrydning i Danmark, belyst gennem Stednavnene, hvor han bl. a. indordner stednavne med endelsen -tved blandt rydningsnavnene, både etymologisk og kronologisk, på en måde, som ingen hidtil har kunnet anfægte.

Som redaktør af Danske Studier, som kontorchef i Stednavneudvalget, som topograf og udgiver af Traps Danmark, som stednavneforsker vil vi derfor mindes Gunnar Knudsen med taknemmelighed.

Det er sørgmodigt at tænke på, at den venlige og dygtige og flittige mand ikke mere er iblandt os.

Vor oprigtigste deltagelse samler sig også om hans efterladte hustru Marie Ve Knudsen, født Hybschmann, og om hans voksne søn og datter, hvem mange, der har kendt Gunnar Knudsen, vil forsikre om, at hans minde skal blive holdt i ære i den kreds, som lærte at skatte ham.

Svend Aakjær.